İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Cilt / Vol: 7, Sayı/Issue: 3, 2018
Sayfa: 2158-2171
Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[09-04-2018] – [09-09-2018]

Türk Roman Aynasında Aile Ekonomisinde Babanın Rolü

Hasan YAZICI
Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Dr. Kocaeli University Faculty of Economics & Administrative Sciences
Orcid ID: 0000-0001-7900-4378
hasyaz@hotmail.com

Öz

1980-2000 arası Türk romanında baba figürünün aile ekonomisindeki rolünün analizi yapıldı. Hayatımızın süzgeci dönem romanımızda babanın aile ekonomisindeki yerinin fotoğrafı çekildi. Romanımızda Türkiye'nin sosyal gerçeğinde olduğu gibi egemen olan babalık modeli, evin geçimini sağlayan aile babasıdır. Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir. Kültürel ve sosyal hayatımızın temel mührü İslamî açıdan aile reisi olan koca (en-Nisâ 4/34), karısının ve çocuklarının nafakasını karşılamakla sorumludur. Türkiye'de en yaygın babalık biçimi erkeğin geçim sorumluluğunu büyük ölçüde tek başına üstlendiği, kadınların sadece ev işi yaptıkları, kız çocukların okutulmakla birlikte erkek çocuklarla eşit görülmediği modernleşmiş aile babalığı şeklindedir. Babanın romanımızdaki ekonomik portresi, baba etrafındaki ekonomik yönden çeşitli fikirler ve tenkitlerle aile ve toplum hayatımızın yönelişlerine teşhis ve planlamada katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Baba, Türk Romanı, Aile Ekonomisi, Edebiyat Sosyolojisi, Geçim.

Father's Role in Turkish-Roman Family Economy

Abstract

Father figure in scope of family economy in Turkish novels written during 1980-2000 has been analyzed. We have taken the photo of the father's place in family economy in our periodic novels, which act as a filter of our lives. The most efficient factor that makes sure the male fulfills his fatherhood role is, economical. The father is responsible from the subsistence of his wife and children, as he is the head of the family according to Islam (Sura An-Nisa 4/34), which is the main seal of our cultural and social life. Economical portrait of the father in our novels, through criticism and various economical ideas around the father may make contributions in scope of the tendencies of our family and social life.

Keywords: Father, Turkish Novel, Family Economy, Literature Sociology, Subsistence.

Giriş

Romanın ülkemizdeki yüz elli yıllık geçmişinin genişliği, derinliği dolayısıyla araştırma, 1980-2000 arası ile sınırlandırıldı. 1980-2000 dönemi sosyal gerçeğimizdeki babayı kurgusal gerçeğin aynasında gösterebilecek seçilmiş on üç roman ele alındı. Dönemin siyasî, sosyal ve kültürel ortamındaki roman kurgusu içinde verilen kurgusal aile ekonomisinde babanın rolü gerçeğinin sosyolojik temelde 1980'li yıllardan 2000'e kadar Türkiye'nin geçirmiş olduğu siyasî, kültürel ve sosyal değişmeleri birebir yaşayan ve eserlerine yansıtan romancıların romanlarına nasıl yansıdığı araştırıldı.

Araştırma için belirlenecek evrenin bütününe ulaşmak güç olduğu için amaçlı örnekleme uygulandı. Araştırmada babanın incelenmesi, kronolojik sınırlamayla seçilen Türk romanları üzerinde yürütüldü. Araştırmada yer alan örnek eserler konuyu yeterli ölçüde temsil edecek şekilde belirlendi. Türkiye evrenini temsil özelliğine kabiliyetine sahip örneklem belirlemek için romanların seçiminde belirli ölçüt kullanıldı: 1980-2000 arası yılları kapsayacak, ilk baskıları dönem içinde yapılmış olan, hemen her yıla bir roman düşecek şekilde okur kitlesi mümkün olduğunca fazla olan, temsil gücü yüksek, baskı sayısı çok, ödül alan böylelikle etkisi somut hayatta daha fazla olabilecek, toplumun her kesiminin görüşünü ortaya koyabilecek, belli bir kesimi değil bütünü dillendirmeye uygun, çeşitlilik yoluyla her anlayışı belirlemeye imkân sağlayabilecek, romanımızın toplumsal rolünü daha iyi ortaya koyabilecek çeşitli eğilimli romanları tam olarak göz önünde tutacak, edebî değeri her ne olursa olsun roman seçimine dikkat edildi. Metinlerin farklı romanlardan alınması yoluyla çeşitlendirilmesi toplumsal temsiliyet gücünü arttıracaktır.

İncelemeler için seçilen romanların ve yazarların ait oldukları edebiyat ortamını ve toplumu temsil yönlerinin güçlü olmasına dikkat edilmesi incelemeyi kolaylaştırır, faydayı arttırır. Türk edebiyatında daha çok toplumsal ilişkilerin yorumuna elverişli veriler sunabilecek roman ve yazarların seçilmesi gerekir. Önemli olan kimin hangi romanının hangi sebeple seçilmiş olduğu değil incelemenin sosyolojik veriler, hükümler sağlamasıdır.

Sevim Asımgil'in (1985/2010) Siyah Zambak ve Merve, Erhan Bener'in (1995/2005) Hınzır Kız, Mehmet Eroğlu'nun (1986) Yarım Kalan Yürüyüş, Hakan Günday'ın (2000/2012) Kinyas ve Kayra, Emine Işınsu'nun (1990) Atlı Karınca, Üstün İnanç'ın (1988/1989) Yalnız Değilsiniz, Ayşe Kulin'in (1999/2012) Sevdalinka, Ayla Kutlu'nun (1998/2006) Emir Bey'in Kızları Bir Göçmen Kuştu O (2), Orhan Pamuk'un (1982/2012) Cevdet Bey ve Oğulları, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun (1983/1989) Güneşin Dört Köşesi, Emine Şenlikoğlu'nun (1993/2011) İdamlık Genç, Latife Tekin'in (1983/2011) Sevgili Arsız Ölüm, Buket Uzuner'in (1997/2012) Kumral Ada Mavi Tuna romanları incelendi.

Geleneksel ailede baba, para kazanmakla yükümlüydü. Anne, ev işlerinden çocukların bakımından sorumluydu. Zamanımızda geleneksel aileler artık geleneksel rollere bağlılığı zayıflamış ebeveynler özelliğine sahiptir. Kadınların iş hayatına katılmaya başlaması ve ekonomik hürriyetlerini kazanmaları sonucu rollerde değişiklik oluştu. Baba ve annenin sorumlulukları paylaşılmaya başlandı.

Çocuklar çekirdek ailede bütünüyle aileye bağımlı olmaktan uzaklaşmış, üretim sürecindeki değerleri azalmıştır.

Bulgular

Baba erken büyüme belirtileri karşısında boş, yanlış şeylerle ziyan olmaması için çocuğunu avutmak ister. Oğlunu, işine yardıma çağırır. Baba, evladını kendi işine hazırlamak isteyebilir.

> *Babam beni sık sık dükkânına götürüp yardım etmemi isteyerek hem dikkatimi dağıtmak hem de ilerde işini benim devralmamı hazırlamak istiyordu (Uzuner, 2012, 62).*

Babayla birlikte çalışmak işi çekirdekten öğrenmek imkânı sağlayabilir.

> *''Çünkü ticaretten okumaya vaktim olmadı benim!'' diye düşündü. Liseyi bitirdikten sonra babasının yanına gitmişti. ''Çekirdekten yetişme tüccarım!'' (Pamuk, 2012, 318).*

Baba, kendisine iş bulmasını isteyen oğluna iş aramaktan mutlu olur. Oğlunun pek makbul, ustası az bulunan bir işe girmesi için elinden gelen gayreti gösterir. Oğlunu iş sahibi yapamazsa üzülür, öfkelenir, bir işe sokabilirse sevinir.

Babasından kendisini sağlam bir işe yerleştirmesini istedi.

> *Kimi Huvat'ı hiç hatırlamadı kimi geri çevirdi. Huvat bekçilerin beklediği şirketlerin fabrikaların kapısından gerisin geri çekildi (Tekin, 2011, 175).*

> *Neyse sonunda Huvat, ara tara bir yerden bir teknik kaplama ustası buldu. Ustaya yalvar yakar oldu. Mahmut'u alıp götürdü, ustaya teslim etti (Tekin, 2011, 176).*

Babanın çalışma bakımından oğluna güvenmemesi, bir iş başaramayacağını söylemesi bazen çocuğu motive edebilir. Kendini babaya ispat gayreti, çocuğu şevklendirerek başarılı olmayı, kendine iş bulmayı sağlayabilir.

> *Huvat yine de oğlunun ustalığına pek güvenmedi. Mahmut babasını inandırmak için evdeki her şeyi, herkesi kapladı. Sonunda "Evde kaplama yaptığım yeter" deyip kahveye indi. İndiği gün iş bulup eve geldi. Huvat evde kartonların başına çöke çöke ustalık öğrenen oğluna diyecek söz bulamadı (Tekin, 2011, 178).*

Ekonomik açıdan babaya güvenmek, babayla gurur duymak çocuğun kendine güvenini, cesaretini besler, destekler.

> *İsterim. Kaç kuruş ise düşünme, bizim çok paramız var. Babamdan alır gelirim… Ne kadar istersen alır gelirim. Benim babamı tanır mısın? Kim olduğunu bilir misin? (Sepetçioğlu, 1989, 243).*

Baba serveti ve baba servetinden çok daha fazlasına sahip olmak güven, gurur, güç verir.

> *"Keşke inanabilsem. Ama inanmak budalalık olur. O mikrop, kurtarıcılık kanında var. Sanki bir…" sözlerine ara verip aradığı sözcüğü bulmak için kendi kendine mırıldanıyor: "Refleks, içgüdü…" Sonra birden susuyor. Yeniden konuşmaya başladığında kulaklarımı titrek, kararsız bir ses dolduruyor: "Hemen gidersen istediğin kadar para verebilirim; düşünemeyeceğin kadar çok. Dinle! Dedemin babamın zenginliğini hatırlıyor musun? Şimdi o serveti iki kez satın alabilirim…" (Eroğlu, 1986, 169).*

Verilen örneklerde varılan sonuçlar elbette sadece incelenen romanların yazıldığı dönemle sınırlı değildir. Modern hayatın getirilerinin ve geleneksel bakış açısının etkileriyle şekillenen davranış kalıplarımızı ve değerlerimizi yansıtmaktadır. Birçok davranış ve yönelimlerimiz altında esasında geçmiş kültürün kabulleri veya getirileri vardır. İnsan, kazandığı alışkanlıkları ve öğrendiği yeni bilgi ve tecrübeleri başkalarına aktarabilir ve gerektiği zaman birtakım şeyleri öğrenme imkânına sahiptir.

Baba ölünce ailenin bütün yükü çocuk üzerine binebilir. Çocuk babasının ruhunu şad etmek için işini büyütmek arzusu duyabilir.

> *"Çünkü babam sağken çok çalıştım. O öldükten sonra daha da çok çalışmaya başladım. Ailenin bütün yükü benim omuzlarımda! Şirketten Cevdet Bey'in son yıllarında kaybettiği zamanı kazanmak istiyor, hayatının tek amacının babasının kurduğu bu ticarethaneyi genişletmek, büyütmek olduğunu hissediyordu (Pamuk, 2012, 317).*

Aile, doğrudan üretim görevlerini kaybettiğinden çocuk bir sermaye olmaktan çıkmış ve hatta ebeveynlerin kabul ve reddedebileceği bir masraf hâline dönüşmüştür. Çocuk, duygusal bir tüketim malı gibi algılanmaktadır. Ebeveynler ya sahip olunanların sayısını değiştirme yoluyla veya çocukların kalitelerinin dönüşümü aracılığıyla fayda eğrisini en üst düzeye çıkarmaya çalışırlar. Tarihî olarak zengin aileler, doğurganlığı azaltan ilk kesim olmuşlardır. Çocuğu bir tüketim malı gibi dikkate alırlar (Sayın, 1990, 120).

Bazı tembel evlatlar ancak baba parasıyla geçinebilirler.

Babasının emekli milletvekili maaşıyla geçiniyordu (Günday, 2001, 218).

> *Her ay babamın maaşını yakınlarda bir bankamatikten çekiyorum (Günday, 2001, 220).*

Her baba oğlunun uygun bir işte çalışmasını, hayatını kazanmasını ister. Gerekirse bir iş tutması için harçlığını kesmek gibi yollarla oğlunu çalışmaya zorlar.

> *Huvat'ın tüm zorlamalarına karşı işe girmedi. O işten kaçınca Huvat, Seyit'e yemin verdirip Mahmut'un harçlığını kesti. Mahmut harçlığını*

> *çıkarmak için sinema kapılarına parlak ciltli kitaplar yaydı, satmaya başladı (Tekin, 2011, 113).*

Erkek çocuk iyi bir meslek sahibi olup çok para kazanmalıdır (% 18,7) görüşünü ifade edenlerin oranları görece yüksektir (Vatandaş, C., Aydın, M., Tekin, M, Can, B., Arabacı, C. ve Çıtlak, O., 2011, 270).

Sevgili Arsız Ölüm'de baba, iş bulacağım deyip kahveye giden oğlunu takip eder, oğul babasının takibine kızar, içinden sövüp sayar, mecburen iş bulur kazancının yarısını eve verir.

> *Huvat sonunda dayanamadı. Sabah karanlığında iş bakmaya kahveye inen sonra "Bugün de bulamadım" deyip akşama geri gelen oğlunun ardına düştü. Halit babasının arkasından kahveye girdikçe içinden sövdü saydı. Elindeki sigarayı yere atıp kızgın kızgın üstüne bastı. İskambil kâğıtlarını elinin tersiyle masanın bir ucuna itekledi. Sigara içmek, oyun oynamak için babasının kalkıp gitmesini bekledi. Gözlerini ikide bir dik dik Huvat'a çevirdi. O çevirdikçe Huvat yerine iyice yerleşti. Halit sonunda dayanamadı. Babasından yakasını kurtarmak için çalışmaya başladı. Kazandığı paranın yarısını eve getirdi (Tekin, 2011, 86).*

Baba çocuklarına muhtaç olsa bile çocuğunun hele helal olup olmadığı şüpheli olan bir yoldan kazandığından kendisine vermesini kolay kolay istemez, kabul edemez.

> *Mahmut, Çolak'a gitti. Çolak'tan daha ucuz sigara temin etti, getirdi, avantasını aldı. O günden sonra hem tombala çektirdi hem diğer tombalacılara sermayesine sigara getirdi. İşi büyüttü, günlük kazancını artırdı. Babasına para verir oldu. Huvat ilkin Mahmut'un parasına el değdirmeyeceğine yemin billâh etti (Tekin, 2011, 114).*

Baba serveti bazen evlada problem çıkarır. Varsa babanın suçu evlattan sorulmaya kalkışılabilir. Servetin kaynağı şüphe doğurabilir, şüphe yerli yersiz suçlamalarla karşı karşıya kalan çocuğun bir tür bedel ödemesine sebep olabilir.

> *- Ne babası be? Halkın parası. Babası o kadar fabrikayı nereden bulmuş? Hadi iki fabrikayı anladık ya onlarcası ne oluyor?*

- Benim babam hırsız değil ki.

> *- Babanın suçu evlattan evladın suçu babadan sorulmaz (Şenlikoğlu, 2011, 102).*

Babaya karşı sorumluluk duyan dürüst evlatlar babanın borcunu ödemek için üstün bir fedakârlık gösterirler.

> *Alacaklıların hiçbiri Ahmet Bey'i sorumlu tutmamıştı. "Babamın borcu benim sayılır" demişti. Çalıştığı fabrikadan eve yürüyerek gitmiş gelmiş,*

> *aynı elbiseyi yıllarca titizlikle giymiş, para biriktirmiş, bütün borçları kapatmıştı (Asımgil, 2010, 10).*

Kocasıyla problemli olsa geçim sıkıntısı çekse bile kızların geneli bakıma muhtaç hâle gelen babalarını ne kadar ağır bedeli olursa olsun her türlü fedakârlıkla sahiplenirler.

Felçli babası onun yanında kalıyordu, masrafları ağırdı (Asımgil, 2010, 15).

Babanın yarısını verebildiği için kendi götürmeye utandığı tefeciye borcunu kızı götürebilir.

İzak Kohen ustanın eline babasından aldığı para çıkınını bıraktı:

Babam... gönderdi, dedi (Sepetçioğlu, 1989, 332).

Güneşin Dört Köşesi'nde kız, babasının borcu dolayısıyla duyduğu sorumlulukla kendisini tefeci Yahudiye tahammül etmek zorunda hisseder.

Ne var ki babasının buna borcu vardı (Sepetçioğlu, 1989, 346).

Hınzır Kız'da parasız, ev kirası veremediğinden babasının evinde yaşayan baba, haksızlık ettiğini bildiği kızına mayo almasını söyleyince torununa sevgi, ilgi göstermeyen ve torununu yoktan anlamaz, israfçı, lükse düşkün gören cimri ve başa kakıcı babası, gökyüzünü başına indirir. Baba, evladını, evine kira vermediği için babaya katlanmak zorunda bırakmamalıdır. Hiçbir babanın ihtiyaç sahibi oğlunu hangi gerekçeyle olursa olsun kendisini boğmayı bile aklından geçirtecek kadar küçük düşürmesi doğru olmaz. Baba, herkesin içinde kız torununun alışverişini ölçüsüz, hesapsız bulduğu için azarlayarak oğlunun utanç ve öfke duymasına sebep olmamalıdır. Baba, evladını ve evladının ihtiyaçları karşısında çaresiz babasına sığınan evladının evladını incitmeden korumalıdır.

> *Kızına haksızlık ettiğini biliyordu Olcay. Ama yanında kalsa ne olacaktı ki? O bütün gün işteydi. Babası da. Evde tek başına kalması daha mı iyiydi? Dedesi olacak adam, akşam eve geldiğinde bir gün olsun tek torununu dizine oturtup saçlarını okşamayı, derslerini sormayı düşünüyor muydu? Sırtına bir basma elbise almayı, bir paket çikolata getirmeyi? İki yıldır aynı mayo vardı sırtında kızın. Olcay'ın ona yeni bir mayo alacak parası yoktu. Bunu babasına söylemek yürekliliğini gösterdiğinde gökyüzü başına iniyor sanmıştı. Kaldı ki… (Bener, 2005, 18).*

> *Rahat da ne yapıyor? Eline geçen para ne ki? Ev, babasının. Ev kirası veremez, o yüzden katlanıyor ona. Evin içinde hizmetçiden farkı yok. Hizmetçi en azından alacağı parayı bilir, kendisinden beklenen işi de. Daha dün, mahallenin marketinden alışveriş yaptığı sırada babası geldi. Herkesin ortasında yapmadığı hakareti bırakmadı. "Bu kız böyle işte. Yoktan anlamaz. Kendisini milyoner mi sanıyor? Şu aldıklarına bakın. Yok kıvırcık salata, yok roka, hem kaşarpeyniri hem İzmir tulumu hem Maltaeriği, hem şeftali! Kim yiyecek bunları? O ne o? çikolatalı bilmem*

> *ne! Bak, Hüseyin Efendi, bu gibi şeyleri bir daha hesaba yazarsanız ödemem. İstiyorsa kendi parasıyla alsın…"*

O anda boğabilirdi babasını (Bener, 2005, 18-19).

Kız, babasının ekonomik gücüne göre hareket etmeli, kanaat göstermelidir.

> *Seraye'nin babasının da kesesi öyle yeni çediklere elvermiyor. Bunun için de kınamıyordu babasını çünkü karınlarına girecek üç beş lokmayı ancak bulup buluşturan bir adamdan üstesini istemek akıllılık olmazdı (Sepetçioğlu, 1989, 222).*

Baba, kızının ekonomik durumunu dikkate almadan yaptığı, lüks saydığı masraflarına kızabilir. Alışılagelmiş şeylerin dışındakilere yapılan harcamalar hoşa gitmeyebilir.

> *''Filiz Akın saçlarımı iki günde bir şampuanla yıkardım. Kızardı babam ''Senin kopasıca saçların için mi para kazanıyorum ben, bundan böyle almayacaksın şampuan mı, neyse o bok. Hacı Şakir sabun neyine yetmiyor'' (Işınsu, 1990, 75).*

Türk ailesinde anne babalar çocuklarıyla çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Sorunların başında çocukların harcama, tüketim alışkanlıkları yer alır (% 31.5) (Doğan, 2009, 160, 175).

Babanın sağladığı maddî imkânların yetersizliği gerek aile içerisindeki yaşantısında gerekse arkadaşlık ve özel ilişkilerinde kızın sürekli karşısına çıkan hoşnutsuzluk veren bir durum olabilir. Baba, sağlamış olduğu maddî imkânların üzerinde bir giderin olmaması gerektiğini kızına karşı sert bir üslupla aktarabilir. Ekonomik yetersizlik ve sertlik, kabalık kızı babasından uzaklaştırabilir, babasına karşı hep muhalif fikirler beslemesine sebep olabilir. Baba, işi gücü, aylığı olan, kira istemediği, elektriğini, suyunu, telefonunu ödediği kızının kendisini sağmal inek gibi görerek yaptığını düşündüğü masraflara isyan eder. Ancak hiçbir baba ne olursa olsun, hangi sebeple olursa olsun asla kızımsan kızımsın sana bakmak zorunda değilim, istemiyorsan çekip gidersin dememelidir.

> *Akşamüstü, Sema, İstanbul'dan telefon etmiş, salya sümük, artık babasının yanında kalmayacağını söylemiş, para göndermesini istemişti. Eğer annesi, bilet göndermezse karakola gidecekmiş. Deli gibi bir hâli vardı kızın. Akşam babasına Sema'nın durumundan söz etmeye kalktığı zaman âdeta üzerine yürümüştü babası. Onu ne sanıyorlardı, sağmal inek diye mi görüyorlardı, zaten Olcay için bunca masraf yapıyordu, kız da kendi babasının yakasına sarılmalıydı…*
>
> *Sille tokat girmişlerdi birbirlerine. Şimdi her tarafı ağrıyor; omuzları, kolu, dizi. Yarına mosmor kesilir. Kimselere de anlatamaz bunu. Ne diyebilir, kime şikâyet edebilir? Açık açık söylüyor adam işte, işin var,*

> *gücün var, aylığın var, kızımsan kızımsın sana bakmak zorunda değilim, kira istemiyorum, elektriğini suyunu, telefonunu ben ödüyorum, istemiyorsan çekip gidersin diyor (Bener, 2005, 173).*

Akıllı, çağdaş baba, kızlarının eve kapanmamalarını, hayat içinde olmalarını, çalışmalarını ister. Kız, erkek her insan kendi başına ayakta durmayı öğrenmelidir. Çalışma, hayatın biçimini ve ruhunu değiştirir.

> *Kızlarımın hayatın içinde olmalarını isterim. Eve kapanmasınlar. Hüsra'ya çalışmasını ben söyledim. O, ailenin kendi başına ayakta durmayı öğrenen ilk insanıdır. Daha sonra ayakta durmakla iktifa etmeyecek nesilleri gelecektir. Hüsra'dan önce bu olamazdı. Bu cemiyet olarak değişikliğin çok önemli görünüşüdür (Kutlu, 2006, 380).*

Yalnız Değilsiniz romanında kız, babasını anneannesinin gelirlerinden vakıf yapmak düşüncesi konusunda ikna eder. Babalar, kızlarının ekonomik kararlarını yaşanabilecek bazı tereddütlere rağmen desteklemelidirler. Özellikle hayır işlerini kolaylaştırmak gerekir.

> *Babam bana karşı nasıl hareket etmesi konusunda kararsızdı. O yüzden söze ilk ben başladım: … Anneannemin gelirlerinden vakıf yapmak istiyorum. Babam önce tereddüt etti ama ben ikna etmeyi başardım (İnanç, 1989, 198-199).*

Bir baba önce iyi bir para kazanırken sonra sıkıntıya düşebilir, çöküşe sürüklenebilir. Bütün gayretlere rağmen elini attığı dal kuruyabilir, çaldığı kapılar yüzüne kapanabilir. Baba, ailesi ve onuru için yersiz bir gurur ve gösterişe kapılıp zor duruma düştüğünde daha önce prestiji yüksek bir iş yapıyordu diye sıradan işlerle hayatını kazanıp evine bakmaktan uzak durmamalıdır. Geçmişin ihtişamlı günlerinin avuntusunda kaybolmamalı. Zamanı, geçmişinde gönlünü gezdirmekle geçirmemeli. İstediği işi bulamayan bulduğu işte rızkını aramalıdır. Sorumluluk, el âlem ne der düşüncesiyle beslenen kibri yenmelidir. Trajikomik bir kibirle kaçış çözüm değildir.

> *O kış Huvat, her akşam "Kız Leyla, eline kalem kâğıt al, yanıma gel" diye Dirmit'i dizinin dibine oturttu. Ona her akşam, ayrı bir iş için teklif mektubu yazdırdı. Yazdırdığı her teklif mektubunu baştan aşağı okuttu. Sabah erkenden mektupları alıp gitti. Bir umutla geri geldi. Ama elini attığı dal kurudu. Nereye iş için teklif mektubu verdiyse verdiği fiyat kırıldı. Hangi şirketin kapısını çaldıysa kapılar yüzüne kapandı. Bir tek duvarlık boya işi alamadı. Kaşıntısından yatamadığı cam yününün kokusu burnunda tüttü. Kış geçti, bahar geldi. Atiye, kısmetleri bağlanmasın diye, uğursuzluk saydığından çocuklarını ellerini bacaklarının arasına alıp oturmalarını yasakladı. Her Huvat'ın kahveye çıkışında arkasından okuyup üfledi. Evde ne kadar düğüm atılmış şey varsa hepsini tek tek çözdü. Huvat, elini yüzüne alıp oturdukça evin kısmetini bağlıyorlar diye kızlarının gelininin saçlarını ördürmedi. İşi, oturarak su içmenin helâda fazla durmanın geç yatıp geç kalkmanın kısmetleri kapadığını söyleyecek kadar ileri götürdü. Kapının üstüne koca*

> *bir levha, bereket duası astı. Besmelesiz eşikten atlayana evlat demeyeceğini açıkladı. Huvat'ın havalar ısınınca işlerin açılacağına dair ettiği yeminler havaya gitti, bahar rüzgârına karıştı. İşler açılmadı.*
>
> *Huvat, o günden sonra götürü tek iş alamadı. Günlerini, yol müteahhitliği yaptığı sıralarda bavul bavul para kazandığını, azot fabrikalarına demir çelik tesislerine radyo evlerine tesisat döşediğini düşünmekle geçmişinde gönlünü gezdirmekle geçirmeye başladı. Atiye "Müteahhitlik alnına yazılmadı ya, elin ayağın tutuyor, yevmiye git, anam" diye Huvat'ın etrafında dört döndü. Kocasının yüzüne güldü, sırtını sıvazladı. İçinden arkasından kötü kötü söylendi. Ama kocasını el kocaları gibi yevmiyeye gönderemedi. Huvat "Ben yevmiye gidemem, herkesi kendime güldüremem" diyerek Atiye'yi çaldı çaldı azarladı. Atiye sonunda Huvat'ın yakasını bıraktı, tesbihine sarıldı. Başını yere yıkıp yüzünü astı. Sabahtan akşama kadar sohur sohur okuyup üflemeye başladı. O sohurdandıkça Huvat "Eh ya, sabirin!" çekip foter şapkasını eline aldı. Kahveye indi. Karanlık bastırmadan kapıdan adımını içeri atmadı (Tekin, 2011, 71).*

Ailenin sahip olduğu malların çocuklara geçişi konusunda çocuklar, bağımsızlıkları hakkında kaygı duyarlar. Ebeveynlerin bağışı ve yardımı her zaman karşılıksız değildir. Büyükler, verdikleri kadarını geri almak konusunda ısrar edebilirler. Ebeveynlerin el açıklığı, sahip olmak ard fikrini beraberinde taşımaktadır: Duygusal ihtiyaç ebeveynlerde çok güçlüdür. Evli çocuklar ve ebeveynler arasındaki ilişkiler babanın emekli olmasından sonra daha sıklaşmaktadır. İlişkiler çok yoğun ve içtendir (Sayın, 1990, 141). Sadece emeklilerin büyük çoğunluğu, çocuklarının getirdiklerinden memnun olmakta faydalı oldukları duygusunun hayatlarına anlam verdiğine inanmaktadırlar. Ebeveynlerin uzun yıllar verdikten sonra alma sıraları gelmektedir. Çocukların sunduğu yardım birgün miras olarak kendilerine kalacak dairenin evin bakımı için kullanılmaktadır. Emekliler için çocuklarıyla olan ilişkilerinin önemi duygusal veya malî değiş tokuşla sınırlanmaktadır (Sayın, 1990, 142).

Modern toplumda kaynak aktarımı bakımından aile ve çocuk ilişkisine göre çağdaş ailenin yükü ağırlaştı. Kağıtçıbaşı'nın "Türkiye'de çocuğun değeri" araştırmasında çocuklara atfedilen değerler arasında çocuğun ekonomik ve psikolojik değeri ön plana çıkmıştır. Ekonomik değeri hem çocuğun küçükken aileye maddî katkısı (% 47) hem yaşlılık güvencesi (% 79) olarak belirmektedir. Anne baba ve çocuk arasındaki karşılıklı bağımlılık örüntüsü zaman içinde değişen bir süreçtir. Önce çocuk ana babasına bağımlı bir konumdadır sonra bağımlılık ilişkisi devam etmekte fakat yön değiştirerek yaşlı ana babanın yetişkin evlada bağımlılığı şekline dönüşmektedir. Örüntü özellikle geleneksel sosyo-ekonomik yapı içinde başta yaşlılık güvencelerinin yokluğunda ve çocuğun aileye

gerçek katkısının önemli olduğu aile-toplum ortamında yaygındır. Kağıtçıbaşı'na göre genellikle Türkiye'de çocuğun bağımsız değil bağımlı olması, ana babanın sözünü dinlemesi istenmektedir. Çocuk yetiştirmedeki yaygın tutumlar bireyselliği değil karşılıklı desteği içeren topluluk değerlerini özendiricidir. Gelişmiş teknoloji toplumunda zıt bir durum vardır. Çocuğun değeri araştırmasının yapıldığı ülkelerden A.B.D. ve Almanya'da bireysel bağımsızlığa çok önem verilmektedir. Kişi, evladına bağımlı olma fikrini tamamen reddetmektedir. Bir çocuk isteme sebebi olarak "yaşlılıkta güvenilecek birinin olması"nı önemseyenler A.B.D. ve Almanya'da sadece % 7-8 kadarken Türkiye'de hem kadınlar hem erkekler arasında % 77'dir. Batılı toplumlarda yaşlılara bakım işlevi, birincil gruplardan ikincil gruplara aktarılırken değerler nesnel şartlara uymuştur. Aile içi gerçek katkı çocuktan ana babaya değil ana babadan çocuğa doğrudur (Kağıtçıbaşı, 1984, 134-135).

Baba işsiz kalınca çaresizlikten ailesinden yardım istemek zorunda kalabilir, kızı bileziklerini babasına verebilir. Baba zora düşünce imkânı olan evlatların yardım etmesi gerekir.

> *Huvat, köpek karı yağdığı gün, erkenden asık bir yüzle eve geldi. Arkasından Halit'le Seyit içeri girdi. Topluca kara sövüp saydılar. O kış, işsiz kaldılar. Nuğber kolundaki bilezikleri sıyırıp babasının eline verdi (Tekin, 2011, 69).*

> *Kış ortasında bilezik sıyırma sırası Zekiye'ye geldi. Zekiye babası Rızgo Ağa'nın taktığı bir çift altın küpesini koyup neyi var neyi yoksa çıkardı. Huvat, gelinine altınlarını daha fazlasıyla yerine koyacağına yemin içti, bilezikleri alıp gitti. Altınlar yendi, bitti. Sıra halılara geldi. Huvat, halıları durup durup götürdü. O halıları götürdükçe Halit'le Seyit kavgaya tutuştu. Zekiye'nin yüzü sararıp soldu. Atiye "Neyi paylaşamıyorsunuz lan" diye oğullarının arasına gire gire yoruldu, hastalandı (Tekin, 2011, 70).*

Yetişkin bir erkek, uygun bir meslekî rol içinde hayatını ve geçimini sağlayamıyorsa diğerlerinin gözünde saygın bir statü elde edemez ve kendine saygısını kaybeder (Dikeçligil ve Çiğdem, 1990, 401).

Çocuğun ailesine ekonomik katkı sağlayacağını düşünenler yüksek oranlardadır (% 41,1). Konu hakkında karasızlık yaşayan ve görüş bildirmeyen önemli bir kesim vardır (% 22,6) (Vatandaş ve ark., 2011, 268).

Baba bazen düştüğü ekonomik, maddî sıkıntı sebebiyle tedirgin olabilir. Giderleri karşılamak için hanımların mücevherlerine muhtaç olmak babayı üzer. Yokluk, bazı fedakârlıkları gerektirebilir.

> *Emir Bey'in tedirginliği, İstanbullu hanımın bizi okutmak için uğraşması, sürekli konuşulan yokluk, artık Gülüş Hatun mücevherine kadar sokulmuştur. Bunu Urfa'da satamazlar. Adana'ya mantoluk kumaş için gelmemiş Nevnihal Hanım. Son dirlikle son giderler karşılanmalı (Kutlu, 2006, 143).*

Baba, ekonomik zayıflığının evlatlarına görevlerini yerine layıkıyla getirememenin sıkıntısı içinde kıvranabilir.

> *Bunlar Seraye'nin dedi. Şunlar da şu ikinci çıkının içindekiler de öteki kızların. Yok, kaşını eğmene gerek yok, tutarını yazdım ben, senin borcundur. Şimdi sana başka bir sözüm olacak… sakın geri çevireyim deme bir daha yüzüne bakmam. Ben, senin kardaşınım… tamam mı? (Sepetçioğlu, 1989, 236).*

Baba, har vurup harman savurmuş olmanın pişmanlığını duyabilir. Elindekinin kıymetini bilmemek her bakımdan karamsarlığa yokluğa davetiyedir.

> *Emir Bey'in artık ağzının tadı yok, girişmek istediği bir iş yok. Belirsiz olduğu söyleniyor hastalığının. Bu, iyileşmeyecek demektir. Hastalığından çok, kendisine kondurduğu kimlikten acı çekiyor. Har vurup harman savurmuş olanların pişmanlık hastalığı bu. Bir koridordu hayat, başsız, sonsuz, ortasız, ışıksız, anahtarsız. Kendini dünyadan koparmış. Üç-beş ayda eski bir dostunu görecek de... Küçücük evde sıkış tepiş yaşanıyor, yine de yalnız (Kutlu, 2006, 146).*

Babalık sadece para kazanıp iyi yaşamayı sağlamak değildir. Mutluluğun yolu daha çok para kazanmaktan daha iyi şartlarda yaşamaktan geçer sanarak daha iyi bir hayat sağlayabilmek için sağda solda koşturup eve refah getirirken huzuru elden kaçırmamalı. İşten dolayı çocuklara yetişmekte tek başına yalnız bırakılan kadın bir bunalıma sürüklenebilir. Babalık görevini aksatmanın sonuçları eşin mutsuzluğa sürüklenmesi, çocukların başıboş kalması gibi birçok bakımdan olumsuzluklar doğurabilir.

> *Akşam, Burhan karısını kliniğe götürürken arabada yanında oturan doktora vicdan azabı içinde anlatmıştı. Karısını işinden dolayı yalnız bıraktığı için suçluydu. Tek başına, hem çocuklara yetişmek hem de çok stresli, sorumluluk isteyen bir görevde bulunmak Nimeta'yı bir bunalıma sürüklemişti; işlerini bir an önce yeniden düzenleyecek ve artık hep Saraybosna'da ailesinin yanında kalacaktı. Onlara daha iyi bir yaşam verebilmek için koşturup durmuştu sağda solda. Ama demek ki mutluluğun yolu, daha çok para kazanmaktan daha iyi şartlarda yaşamaktan geçmiyordu. Evine refah getirmişti ama bu kez de huzuru kaçmıştı elinden. Şimdi, karısı bunalımda çocukları başıboş, kendi şaşkındı. Ailesinin tüm fertleri mutsuzdu. Bu mutsuzlukta kendine düşen payın bilincindeydi Burhan (Kulin, 2012, 27).*

Ev, konak, üzüm bağı, ne kalırsa kalsın miras haktır.

> *"Bu ev, hep vardı. Ben yokken kapalı dururdu. Babamdan kaldı bana (Bener, 2005, 121).*

> *Sait Nedim Bey'in paşa babasından kalan Nişantaşı'ndaki konakta sofrada ağır akşam yemeğinin üstüne meyvelerini yiyorlardı. Cevdet Bey ile Nigân Hanım'ın düğününün yapıldığı konaktı bu (Pamuk, 2012, 231).*

> *Selönü Beyin herkesçe bilinen üzüm bağı, babasından kalma, ona da babasından kalmaydı tabii (Sepetçioğlu, 1989, 140).*

Bener, hatıralarıyla ev, Pamuk, konak miras bıraktırır. Sepetçioğlu'nun mirası üzüm bağıdır.

Kardeşlerin hakları emanet mal gibidir. Korunmasında kusur göstermek ihanettir (Efendi, Tarihsiz, 168). Kardeşlerin miras kavgasına tutuşmaları çirkindir. İhtiyacı olmayan kardeşin ihtiyacı olan kardeşi mirastan payına düşenden faydalandırması güzel bir davranıştır.

> *Dört yıl içinde "resim öğrenimi" için gittiği Paris'ten dönmüş, yapılan uzun hesaplardan sonra babası Refik'ten, Ahmet'le Melek'e ancak bu çekme kat değerinde hatta daha değersiz birşey kaldığı açıklanmış, ablasının ihtiyacı olmadığı için bu iki odalı daireye yerleşmişti (Pamuk, 2012, 564).*

Yaşamak adına mirasyedilik hiç hoş değildir. Mirasın rehaveti, sefahati ideallerin batağı olmamalıdır.

> *Doktora yapacaktım, yüksek mühendis diplomasıyla yetindim, gezdim, tozdum, biraz kendimi düşündüm, annemle babamdan kalanları yedim, yaşadım… (Pamuk, 2012, 97).*

Miras düşkünlüğü hukuku çiğnemeye her şeyin üstüne yatıp başkalarının haklarını hiçe saymaya sebep olmamalıdır.

> *Babamın bankadaki kasasının anahtarını aldım. Noterlerle vergi memurlarıyla uğraşmadan orayı biz kendimiz aramızda halledelim! (Pamuk, 2012, 215).*

> *Seni kandıracak babamın mirasından sana kalanların üzerine yatacak bütün ömrünce keyif çatacak… (Pamuk, 2012, 327).*

Mal, çocuklar için önemli olabilir. Baba, malını, bir konağını istediğine bağışlayabilir. Çocukları kurtarmak için ilgili kuruma yapılan bağış büyük sosyal sorumluluktur, büyük bir hayırdır. Baba, malını dilediği gibi tasarruf edebilir. Çocukların babalarının hayır işlerine bencil menfaat kaygılarıyla karşı çıkmamaları gerekir. Babadan kalan mal, miras yüzünden kavga edilmesin diye mirası bağışlamak çok uygun görünmüyor.

> *Elimdeki son tapuyu Urfa'daki Mahmut Ağa Konağı'nı Çocuk Esirgemeye verdim.*

> *Ben esirgenmiş bir çocuğum. Dünyaya başka Mahmut Ağalar gelir mi, onlar kaç çocuğu kurtarır bilmediğimden çocukların esirgenmesi için yapılacak şeyi yapmalıydım.*

> *Kararımı açıkladığımda ne büyük oğlum Batu ne de Nevnihal Hanım karşı çıktı. Çıksalar da kararım değişmezdi. Sinirlenirdim, onlara yakıştırmazdım, yine de yapardım. Bir malın çocuklardan alınması önemlidir. Sorduğum diğer aile fertleri de haklılığımı tescil ettiler. Çocuklarımın birbirlerine girmesine sebep olabilecek hiçbir şeyleri yok artık. Onların çocukları da birbirini düşman sayamaz. Bitti: Babadan kalan mal yok (Kutlu, 2006, 359).*

Baba evi, mülkü kızı için gelecek rüyalarından biri olabilir. Miras evlatlara güvencenin huzurunu, mutluluğunu hissettirebilir. Hayallerin sınırsızlığı geleceğe sarhoş edici önem kazandırır.

> *Babam, Eski Foça'da bir ev yaptırdığını, bittiği zaman annemle yılın yarısını orada geçireceklerini anlattı.*
>
> *Gelecek iyi bir sermayeydi. Yaşadığımız sürece hiç bitmeyen anapara gibi. Hele planların ayrıntılarına girmek, babamın yaptırdığı evin banyosunu tarif etmesini dinlemek o kadar dinlendiriciydi ki… (Günday, 2012, 443).*

Sonuç

Kendini işe kaptırarak aileyi ihmal, herkesi bedel ödemek zorunda bırakabilir. Savurganlıkla imkânlarını kaybeden veya başka sebeplerle yüksek statülü işinden olan baba istediği işi bulamazsa kibir batağında boğulmamalı, bulduğu işte rızkını aramalıdır. Tüketim toplumunun ekonomik baskıları babayı zaman zaman bunaltabilmektedir. Ailenin sosyo-ekonomik yapısında yaşanan en önemli değişiklik, modern dönemde aile ile işyeri arasındaki mesafenin (Canatan, K., Yıldırım, E., Çağan, K., Yıldırım, E. ve Tekin, M., 2009, 145) açılması ve ailenin üretici bir birim olmaktan çıkmasıdır. Modern aile daha çok tüketici bir ailedir. Ailenin tüketicilik eğilimleri, tüketim toplumunda daha kışkırtılmakta ve aile, tüketim peşinde koşan bireylerin yaşadığı ve tüketim düzeyiyle kendini gösterdiği bir alan hâline gelmektedir. Tüketici ve gösterişçi bir toplum yapısında özellikle kadınlar ve çocuklar, reklâmlar ve sosyal çevre baskısıyla artık ihtiyaçları karşılamak için değil daha çok sosyal statü ve gösteriş için tüketime teşvik edilmektedir (Canatan ve ark., 2009, 146).

Muhtaç baba, yardımı ancak helal kazanılmışsa gönül rahatlığıyla kabul edebilir. Kız, her türlü fedakârlıkla muhtaç babasına bakabilir, baba borcunun oluşturduğu bazı sıkıntılara tahammül edebilir. Ekonomik yetersizlik, istismar ve sertlik baba ile evladın arasını bozabilir. Kanaatkârlık birçok maddî sıkıntının merhemi olabilir.

Babasızlıkta ailenin bütün yükü evladın omuzlarına yüklenebilir, evlat zorunlu olmasa bile asaletli davranıp babanın borcunu ödeyebilir. İhtiyaç sahibi evladı hangi gerekçeyle olursa küçük düşürmek, katlanmak düşüncesine utanç ve öfkeye sürüklemek doğru olmaz. Baba veya evlat incitmeden korunmalıdır.

Ev, konak, üzüm bağı gibi birçok miras bırakılabilir. Miras kavgası hoş değildir. Mirasyedilik iyi sonuç vermez. Kavga çıkmaması için babanın bırakabileceği mirası bağışlaması sakıncalı olabilir. Özellikle miras kendisi için koruyucu bir güvence olabilecek evladı olan babanın çocuğunu sıkıntıyla baş başa bırakması babalık sorumluluğuyla pek bağdaşır gözükmemektedir.

Kaynakça / Reference

Asımgil, S. (1985(2010), Siyah Zambak ve Merve. (1. Baskı)., Lacivert Kitap.

Bener, E. (1995/2005). Hınzır Kız. (1. Baskı). Dünya Kitapları.

Canatan, K., Yıldırım, E., Çağan, K., Yıldırım, E. ve Tekin, M. (2009). Aile Sosyolojisi. İstanbul: Açılım Kitap.

Dikeçligil, B. ve Ahmet Ç. (1990) (Derleyenler) Aile Yazıları 4. Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu.

Doğan, İ. (2009). Dünden Bugüne Türk Ailesi: Sosyolojik Bir Değerlendirme. (Birinci Bs.) Ankara: AKDTYK Atatürk Kültür Merkezi.

Eroğlu, M. (1986). Yarım Kalan Yürüyüş. İstanbul: Can Yayınları.

Günday, H. (2000/2012). Kinyas ve Kayra. (19. Baskı). İstanbul: Doğan Kitap.

İnanç, Ü. (1988/1989), Yalnız Değilsiniz. (9. Baskı). Tuğra Neşriyat.

Işınsu, E. (1990). Atlı Karınca. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Kağıtçıbaşı, Ç, (1984). Aile-içi Etkileşim ve İlişkiler, Türkiye'de Ailenin Değişimi. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.

Kulin, A. (1999/2012). Sevdalinka. (67. Baskı). İstanbul: Everest Yayınları.

Kutlu, A. (1998/2006). Emir Bey'in Kızları Bir Göçmen Kuştu O (2). (5. Baskı). Bilgi Yayınevi.

Pamuk, O. (1982/2012). Cevdet Bey ve Oğulları. (27. Baskı). İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Sayın, Ö. (1990). Aile Sosyolojisi Ailenin Toplumdaki Yeri. Bornova, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Şenliklioğlu, E. (1993/2011). İdamlık Genç. İstanbul: Mektup Yayınları.

Sepetçioğlu, M. N. (1983/1989), Güneşin Dört Köşesi. İstanbul: İrfan Yayımcılık.

Tekin, L. (1983/2011). Sevgili Arsız Ölüm. (23. Baskı). İstanbul: Everest Yayınları.

Uzuner, B. (1997/2012). Kumral Ada Mavi Tuna. (51. Baskı). İstanbul: Everest Yayınları.

Vatandaş, C., Aydın, M., Tekin, M, Can, B., Arabacı, C. ve Çıtlak, O. (2011). Türkiye`de Aile Ailenin Yapısal Özellikleri, İşlevleri ve Değişimi. İstanbul: Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi (SEKAM).